

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu ol!

Dil ve Anlatım

FİİLDE KİP VE ANLAM

Bilgiyi aramak, sorgulamak, özümsemek ve bunu hayata geçirmek kolay değildir.

Bu konuyu kavrayabilmek için çok uğraştı.

Kip ve kişi (eki) almış sözcüklere **çekimli fiil** denir.

Yarın buraya gel.

Gördüğü rüyayı herkese anlattı.

Bugünkü konferansa sen de gelmelisin.

KELİME ANLAMI BAKIMINDAN FİİLLER

Kılış fiilleri:

Elindeki kağıtları yırttı.

Durum fiilleri:

Yarım saattir orada oturuyor.

Oluş fiilleri:

Hava erkenden karardı.

gülmüş
bilmiş
oturdu
söylemiş
konuşmuş
kışkırdım
doldurmuş

sildi
ağladı
paslandı
sustu
kalktık
yürüyor
üşüdüm

soluyor
özlemiş
yaşlanmış
yeşeriyor
morardı
dondu
dilimlemiş

KİP BAKIMINDAN FİLLER

Haber kipleri

gel – di

gel – miş

geli – (i) yor

gel – ecek

gel - ir

Dilek-şart kipleri

gel – meli

gel – se

gel – e

gel

HABER KİPLERİ

I.Görülen Geçmiş Zaman (Kesin Geçmiş) – di'li Geçmiş Zaman

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı.

Bir dakika araba yerinde durakladı.

Fatih İstanbul'u 1453'te fethetti.

II.Duyulan Geçmiş Zaman – miş’li Geçmiş Zaman

Erdal yeni bir araba almış.

Bir gün cimri bir elçi Yahya Kemal’e demiş ki:

Beni dün aramamışsın.

Dün gece televizyon izlerken sızmışım.
(Farkında olmadan yapılan bir eylem)

Bak karşı tepelere kar yağmış.
(Şaşma, şaşırma anlamı katmış.)

Vardım ki yurdumdan ayak götürmüş.

Yavru gitmiş, ıssız kalmış otağı

Çamlar şikest olmuş, meyler kırılmış.

Sakiler meclisten çekmiş ayağı.
(Acıları, üzüntüleri anlatmış.)

III. Şimdiki Zaman [– (i) yor]

Kar yağıyor.

Niçin gelmiyorsun?

Gökten dökülen sıcak; yanakları yakıyor, göğüsleri eziyor, nefesleri tıkıyor.

IV. Gelecek Zaman (– ecek, – acak)

Hak bellediğin yolda ilerleyeceksin.

Ne var ne yoksa dünyada kalacak.

Evde ekmek olacak.

V. Geniş Zaman (– r, – ır, – ir, – ar, – er)

Şen adam güneşe benzer; girdiği yer aydınlanır.

Roman yazmaktan zevk duyarım.

Su uyur, düşman uyumaz.

Başa gelen çekilir.

Akşamları birer saat yürür.

DİLEK (TASARLAMA) KİPLERİ

I. Gereklilik Kipi (– meli, – malı)

Yükselmeli, dokunmalı alnın semaya.

Ruhları birleştiren o havayı bulmak için ne yapmalı, nereye gitmeli.

Annem eve varmış olmalı.

II. Dilek-Şart Kipi (– se, – sa)

Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz.

Tanrı bize acısa da yeniden o eski anlar, yüzler ve binler felaketini gösterse.

Birkaç kez okusa unutmayacak.

III. İstek Kipi (– e, – a)

Yarın bir kitap alayım.

Siz kuyumcu olunuz, ben demirci olayım.

Elmas saçan dehayı bütün sizde bulayım.

Siz de bizimle gelesiniz.

IV. Emir Kipi

Güzel düşün, iyi hisset, yanılma, aldanma.

Kimsesizdir, incitme, gönlümü kırma.

Hatta biraz da yardım ediver.

Tanrı yurdumuzu korusun!

Tanrı yardımcımız olsun!

EYLEMDE KİŞİ

geldim

geldin

geldi

geldik

geldiniz

geldiler

gelmeliyim

gelmelisin

gelmeli

gelmeliyiz

gelmelisiniz

gelmeliler

Altın Portakal'da ödöl alan filmler sinemalarda gösteriliyor.

Artık daha düzenli olmalısın.

Beni görünce yolunu deęiřtirdi.

O hiçbir zaman sorumluluk altına girmez.

Elimdeki kitapların hepsini bir solukta okuyabilsem.

Görüşme için erken gideceğimi söylememiştim.

Bu bahçeye birkaç ağaç dakin.

Eve geç saatlerde vardı.

Ne yardan geçerim ne de serden.

Hepinize uzun ömürler versin, Tanrım.

Bilmezler bunu yaamayanlar.

Bir de biz dinleyelim bakalım.

Gelsin, bir görüşelim diyor.

Kardeři onu çok merak ediyormuř.

Bir daha bu iře giriřmezsin artık.

Herkes kendi üzerine düřeni yapsın.

Yine yol göründü yerleřik yabancıya.

Düęüne bütün arkadařları davet edelim.

Yarınki gösteriyi mutlaka izleyin.

Görmüyor musun arabanın lastiği patlamış.

Yağmurlu havalarda dışarıda yürür.

Saçlarına yıldızlardan taç yapayım yar.

Bir nefeste güneşleri kurutayım yar.

Oraya tek başına gitmelisin.

Onunla oturup bu konuyu adamakıllı konuşmalıyız.

KİPTE ANLAM KAYMASI

Elindeki gazeteyi okumayı ne zaman bitiriyorsun?

Hiçbir zaman sevdiklerinin kalbini kırmıyor.

İşten geliyor ve kötü haberi duyuyor.

Akşamları bu kafeye uğramadan eve gitmiyor.

Fatih'in askerleri Haliç'ten kente girer ve kenti ele geçirirler.

Alacağımız güzel duyumlar halkımızın kararını etkiler.

Yaşar Kemal, o yıllarda su bekçiliği yapar ve köylere su dağıtır.

Doğum günümde bana kitap alıyormuş.

Sahafla pazarlığa tutuşuyor ve elindeki Dede Korkut kitabını satın alıyorum.

Sabahları erken kalkmayı sevmiyorum.

Allah yardımcınız olsun.

Şu kitabı verir misin?

Pazarlığa giriyorum, kafesi onun düşündüğü fiyata satın alıyorum.

Trafik tıkanmış olacak.

Acele etme, birazdan gideriz.

ÖRNEK

Bizi tanıştırmadılar evet yalnızım.
I II

Eş dost arasında büsbütün yalnız
III

Aslında karasızım dilim dolaşıyor.
IV

Gözleriniz olmasa konusamayacaktım.
V

Yukarıdaki numaralanmış sözcüklerden hangileri eylemdir?

A) I. ve II.

B) I. ve III.

C) I. ve V.

D) II. ve IV.

E) IV. ve V.

ÖRNEK

Aşağıdakilerin hangisinde eylemin kipi zaman bildirmemektedir?

- A) Sardı o, her akşamki sessizlik yokuşları.
- B) Bir güneş dalgalar üstüne doğar rengarenk.
- C) Sesleri uzaktan duyulurdu coşkun şelalelerin.
- D) Dinliyor hepsi büyük hatıralar rüzgârını.
- E) Yorgun bedenlerinizi bahar yeline bırakınız.

ÖRNEK

Eylem kipleri haber ve dilek kipleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yüklem kipi ötekilerden farklıdır?

- A) Onun anlattığı masalların hepsini bilirsin.
- B) Anlaşılan bizi evde bulamayınca geri dönmüş.
- C) İyi bir usta bulursa bahçeye yeni bir duvar ördürsün.
- D) Kardeşlerinin yanında olursan en azından onlara yardım edersin.
- E) O adam sizin durumunuzu asla anlayamaz.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylem, anlatımdan önce gerçekleşmiştir?

- A) Havuza girerken bazı kurallara uymalısın.
- B) Arkadaşların otobüs durağında bekleyecek.
- C) Kardeşim hiçbir zaman vaktini iyi değerlendiremez.
- D) Bahçe kapısını büyük bir özenle boyuyordu.
- E) Arkadaşından gelen kırmızı gülleri yıllarca sakladı.

ÖRNEK

Ansam vurulduğum baharı çırpınarak

Ey hazan artık intikam alma

Şimdi zulmetleri kovayım savaşıarak

Örtmem demektesin karanlığımı semaya

Bu dörtlükte, aşağıdaki kiplerden hangisiyle çekimlenmiş bir fiil yoktur?

- A) Koşul kipi
- B) İstek kipi
- C) Emir kipi
- D) Geçmiş zaman kipi
- E) Geniş zaman kipi

ÖRNEK

Yazları dedesinin halı mağazasında çalışıyor.

Aşağıdakilerin hangisinde bu cümledekine benzer bir anlam kayması vardır?

- A) Sipariş ettiğiniz kitaplar birkaç gün sonra geliyor.
- B) O gün ailesinin tüm üyeleri suçlular tarafından kaçırılıyor.
- C) Bu film haftaya ülkemizde gösterime giriyor.
- D) Yarınki duruşmanın olumlu sonuçlanacağına inanıyor.
- E) Zor durumda kalan öğrencilere hep o yardım ediyor.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem kipinde anlam kayması olmuştur?

- A) Üzgün olsa da bunu kimseye belli etmez.
- B) Akşamları çayın yanında patlamış mısır yemeyi çok sever.
- C) Siz salona geçin, ben birazdan kahveleri yapıyorum.
- D) Acele edelim, otobüs on dakika sonra kalkacak.
- E) Her sabah erkenden kalkıp sahilde koşarım.

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisinin yükleme emir kipiyle çekimlenmiştir?

- A) Sıkıntılarımız elbet bir gün bitecek.
- B) Yazar, etki altında kalmadan yazmalı.
- C) Geceleyin bir ses böler uykumu.
- D) Beni köyümün yağmurlarında yıkasınlar.
- E) Bahçemde açılmaz seni görmezse çiçekler.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinin yüklemi, gereklilik kipindedir?

- A) Yatmadan önce bütün ışıkları kapatır.
- B) Kitaptaki soruları birlikte çalışalım.
- C) Bu gerçekleri daha önceden söylemeliydin.
- D) Dün gece arkadaşlarla birlikte fasıla gittik.
- E) Sınav hakkında bir şey öğrenirsen bana da söyle.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylem, geniş zaman kipindedir?

- A) Telefon edip ona gelmeyeceğimi söyledim.
- B) Ailece akşamları gerekmedikçe dışarı çıkmayız.
- C) Yeni bir kitap aldım, onu okumayacağım.
- D) Bazı günler yokluğunu çok fazla arıyorum.
- E) Huzurevine gidip yaşlı insanları ziyaret ettim.